

Din ve Hayat

TDV - İstanbul Müftülüğü Dergisi

47

2023 Haziran - Yaz

Selefilik

Selefi mi
diyeceğiz
Ehl-i Hadis mi?

Tekfir mi
Tevhid mi?

Kur'an'a ve Efendimiz'e
muhabbet ilk asırlarla
mahdud mudur?

Selefilik bir
mezhep midir?

Siyasi bir hareket olarak selefilik:
Vehhabilik

Kur'an'ı ve Efendimiz'i idrak
edebilmek belli bir nesle
hasredilebilir mi?

Halef'in Selef'ten
talim ve talep
edecekleri

TDV-İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ DERGİSİ

ISSN: 1308-9595

YIL: 16 SAYI: 47 Yaz 2023/1445

Dosya Konusu: **Selefilik**

**TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSTANBUL
ŞUBESİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ VE
YAYIN YÖNETMENİ (SORUMLU)**

Prof. Dr. SAFİ ARPAGUŞ

**YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ve YAYIN
KOORDİNATÖRÜ**

Huriye AKBİYİK

EDİTÖR

Fulya İBANOĞLU

fulyaibanoglu@gmail.com

YAYIN KURULU

Dr. Aliye ÖTEN

Büşra Nur GÜLER

F. Hilâl FERİATOĞLU

Mehmet YÜKSEL

Muhammet GÜNDOĞDU

Şule DÜNDAR

TASHİH

Fulya İBANOĞLU

MALİ İŞLER SORUMLUSU

M. Fatih SÖNMEZ

TDV İstanbul Şubesi

GÖRSEL TASARIM

Fotografika

KAPAK RESMİ

Mehmet Yüksel

GRAFİK UYGULAMA

ademsene.com

Basım Tarihi: **Temmuz 2023**

WEB

istanbulmuftulugu.gov.tr

YAYIN TÜRÜ

Yerel-Sürelî

BASIM YERİ ve TARİHİ

TDV Yay. Matbaası

Serhat Mah. 1256. Sokak No: 11

Ostim-Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31

İDARE YERİ

İstanbul Müftülüğü Ek Binası

Molla Fenari Mah. Vezirhan Cad.

Çemberlitaş-Fatih/İSTANBUL

0212 526 16 80

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Ücretsizdir.

Bu sayıda...

4

Selef-i Salihîn'den Selefilige...

Prof. Dr. Safi Arpaguş

6

Geçmişten Günümüze Selefiligin
Kısa Tarihçesi

Prof. Dr. Hatice K. Arpaguş

13

Selefiligin İman Nazariyesi

Arş. Gör. Ülfer Karabulut

19

Mütekaddimun Dönemi Tefsir
Geleneği: Ahmed b. Hanbel
Örneği

Arş.Gör. Abdulcebbar Adıgüzel

28

Müteahhirun Dönemi
Bağlamında İbn Teymiyye'nin
Kur'an Tefsirinde Yöntemi

Prof. Dr. Muammer Erbaş

34

Selefi Akımların Hadis ve
Sünnet Anlayışı

Prof. Dr. Zekeriya Güler

39

Neo-Selefilik Ekolü'nün Hadis
Anlayışı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Aydın

47 Ahmed b. Hanbel'in Fıkıh
Düşüncesi: Bir Hasıla
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Usame
Onuş

51 Reşid Rıza'nın Fıkıh
Anlayışı ve Fıkhi Mirası
Doç. Dr. Özgür Kavak

55 Çok Uzak Çok Yakın: İbn
Teymiyye ve Selefilik
Dr. Öğr. Üyesi İsmail Akkoyunlu

60 Din ve Dünyayı Anlama
ve Anlamlandırma Tarzı
Olarak Ehl-i Hadis ve Ehl-i
Rey
Prof. Dr. Mehmet Zeki İşcan

65 Mehmet Ali Büyükkara ile
Selefilik Üzerine

75 Selefin Hâli ve Vahdetin
Tecellisi: Herevî'nin
Menâzilü's-sâirîn'i Üzerine
Doç. Dr. Nedim Tan

82 Selefî Bir Zihniyetin
Temsilcisi Olarak
Kadıẓâdeliler
Doç. Dr. M. Raşit Akpınar

86 Dinî, Fikrî, Siyasî Bir
Hareket Olarak Selefî
Vehhabilik
Doç. Dr. Adem Arıkan

94 Hint Alt Kıtasında Selefilik
ve Ehl-i Hadis Ekolü
Prof. Dr. Abdulhamit Birışık

101 A-Politik Selefilikten
Devrimci Selefilige:
Tekfirci Selefilik
Prof. Dr. Halil Aydınalp

108 Cihadi Selefî Paradigma ve
Kritiği
Dr. Fevzi Çakmak

111 Amerikan Selefiligi ve
Medyadaki Temsili: Algılar
ve Gerçekler
Doç. Dr. Yaşar Çolak

116 Selefilik Kitaplığı
Büşra Nur Güler

Selefî Bir Zihniyetin Temsilcisi Olarak Kadızâdeliler

Doç. Dr. M. Raşit Akpınar*

Osmanlı Devleti'nin ilk resmi tarihçisi kabul dilen Naîmâ (v. 1128/1716), meşhur eserinde "Gölünecek Şeyler" başlığı altında ilginç bir polemik nakleder: Bidatlara karşı sergiledikleri katı tutumlarıyla nam salmış Kadızâde ekolü mensubu bir Ayasofya vaizi olan Türk Ahmed'de dinleyicilerinden biri sorar: "Hz. Peygamber zamanında şalvar ve don yoktu, şu hâlde sizlere göre bunları giymek bid'attır, onları da kaldırır mısınız?" Türk Ahmed, şu cevabı verir: "Evet, menederiz, peştamal kuşanın!" Sual sahibi bu mantıkla kaşık kullanmanın da bidaat olacağını hatırlatarak ne yapılması gerektiğini sorar. Türk Ahmed bu defa: "Yemeği elinizle yiyin! Zehir değil ya, elinize bulaşsa ne olur?" diye cevap verir. Bunun üzerine sual sahibi dayanamayıp: "Efendiler! Siz bütün âlemi soyup çöl kıyafetine bürümek istersiniz." diyerek vaiz efendiyle alay eder. Bu sohbeti dinleyen bir başkası, "Kaşıklar yasak olunca kaşıkçı esnafı ne yapacak?" diye söze karışır. İçinde yaşadığı toplumun örfünü yok sayarak ölçsüzce eleştiren Türk Ahmed'in muhatabına sunduğu çözüm önerisi şu olur: "Misvak ve tesbih yapıp onunla geçinsinler!"¹

Osmanlı Devleti'nde siyasî, iktisadî ve ictimâî problemlerin görülmeye başladığı 17. yüzyılın başlarında ilmiye sınıfının en alt zümresini teşkil eden bazı din görevlilerinin, devletin ve toplumun sorunlarına çözüm olarak bu türden öneriler ileri sürdükleri görülür. Esasen İslam düşünce tarihinde zaman zaman devlet teşkilatındaki aksaklıkların ve toplumsal yozlaşmanın ıslahı için sonradan ortaya çıkan uygulamaların kaldırılarak dinin özüne dönülmesini savunan tasfiyeci/arınamacı bir yaklaşım (püritanist), öteden beri var olagelmıştır. Bu düşünce tarzı, erken dönemde nasların yorumlanması sırasında, genellikle aklın kullanımı yerine sahabe ve tâbiûn neslinin görüş ve uygulamalarıyla yetinilmesini savunan Ehl-i Hicaz ekolü tarafından metodolojik bir ilke olarak benimsenmiş, daha sonra ise Hanbelî mezhebine mensup İbn Teymiyye (v. 728/1328) tarafından sistematik bir nazariye haline getirilmiştir. Bu yaklaşım tarzı, altın çağ kabul edilen önceki nesillerin (selef-i salihîn) görüşlerine duyulan özlemi çağrıştıracak şekilde "selefilik" olarak anılmıştır. Bununla birlikte selefilîği, herhangi bir mezhep veya dinî gruba bütünüyle hasretmeyip hemen tüm dinî, siyasî ve sosyal hareket ve oluşumlarda izine rastlanan bir zihniyet olarak görmek de mümkündür.²

Tarihin çeşitli dönemlerinde farklı tonlarda ortaya çıkan selefilîğin en önemli motivasyonu, dinî özüne uygun bir biçimde yeniden ihya etme idealidir. Bu ideal, ancak dine sonradan eklenmiş bidatların reddedilmesiyle gerçekleştirilebilir.³ Selefiler, dinî terminolojideki bidat kavramını geniş anlamıyla kabul etmiş ve Hz. Peygamber ile ilk nesiller döneminde yaşanan bütün hayat münasebetlerini, hukukî eylem ve işlemleri dinî bağlayıcılığa sahip ve korunması gereken bir form olarak benimsemişlerdir. Bunun sonucunda İslam dünyasında bu dönemlerden sonra ortaya çıkan her türlü görüş, düşünce ve uygulamayı bidat olarak kabul etmişler ve bidatın da kendisiyle mücadele edilmesi gereken bir sapıklık olduğunu belirtmişlerdir.⁴ Bidatlarla mücadele, selefî anlayışın *emir bi'l-ma'ruf nehiy ani'l-münker* prensibiyle sloganlaştırdığı iman-amel birlikteliği tezinin en somut biçimde

tezahür ettiği bir alan olmuştur. Selefilerin şirk olarak niteledikleri bidat listesi o kadar geniştir ki neredeyse kendileri dışındaki tüm Müslümanlar, şirke düşme riski altındadır. Bu yönüyle selefilik, hakikati yalnızca kendi tekelinde bulunduran inhisarcı, kendinden olmayanı dışlayan ve hatta tekfir eden bir anlayışı temsil etmiştir.⁵

Osmanlı coğrafyasında selefî düşünce ve hareket tarzıyla benzeşen bazı fikirlerin, ilk olarak Birgivi (v. 981/1573) tarafından dile getirildiği, kendisinden iki kuşak sonra da Kadızâdeliler tarafından savunulduğu görülür. Gerek Kadızâdeliler'in gerekse onların ilham kaynağı konumundaki Birgivi'nin selefî olarak nitelenip nitelenemeyeceği tartışmalı olsa da sözü geçen kişilerin adına ne denilirse denilsin zihniyet olarak selefiliğin bazı karakteristik özelliklerini taşıdıkları rahatlıkla ifade edilebilir.

Babasının mesleğinden ötürü Kadızâde lakabıyla anılan Mehmed Efendi (v. 1045/1635), Birgivi'nin talebelerinden ders almış, bir müddet klasik metinleri okutmakla uğraşmış, daha sonra Osmanlı'da vaizlik mesleğinin en prestijli kurumu olan Ayasofya Camii'nde görevli bir vaizdir. Etkili vaazları sayesinde ilk günlerden itibaren kendine has bir dinleyici kitlesi oluşturmuş ve kısa sürede namını bütün İstanbul'a duyurmayı başarmıştır.

Kadızâde Mehmed Efendi, siyasi idaredeki yönetim zafiyetinden toplumun ahlâkî yapısındaki bozulmaya varıncaya kadar pek çok sahada kendini hissettiren yozlaşmanın, dine muhalif tutumlar sergilemenin kaçınılmaz bir neticesi olduğunu ve bu muhalefet devam ettiği müddetçe meselenin çözülemeyeceğini vaizlik kariyeri boyunca sürekli anlatmıştır. Kendisine göre buradaki en temel problem, toplumun birçok bidat ve hurafeyi, onlara dinî bir hüviyyet atfederek sahiplenmesidir. Bidatların kurumsal olarak en çok sahiplenildiği yerler ise sûfi tekkeleridir. Bazı mutasavvıfların yaptığı gibi, bidatların, dinî-hukuki kültürde hüsnü kabul gören "örf" kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Bidatlarla mücadele etmek, *emir bi'l-maruf nehiy ani'l-münker* ilkesi

gereği bireysel ve toplumsal bir sorumluluğu beraberinde getirir.

Bu görüşler, Kadızâde Mehmed Efendi'nin düşünce tarzını benimseyen başka vaizler tarafından da aynen benimsenmiştir. Şu kadar var ki başlangıçta mutasavvıflarla sözlü atışma ve reddiyeleşme şeklinde fikirsel bir zeminde sürdürülen bidatlarla mücadele, giderek aksiyoner ve müdahaleci bir hal almıştır. Artık Mehmed Efendi ve takipçileri, benimsedikleri görüşler ve hareket tarzları sebebiyle "Kadızâdeliler" olarak anılır olmuştur.

Kadızâde ekolünün sonraki kuşaklardaki temsilcileri kabul edilen Üstüvânî Mehmed Efendi (v. 1072/1668) ve Vâni Mehmed Efendi (v. 1096/1685) zamanında vaaz kürsülerinden dile getirilen eleştirilerin dozu yükselmiş ve bidat karşıtlığı, teorik zeminden pratik hayata taşınmıştır. Bu dönemde bidatların menbai olarak görülen tasavvuf kurumuna yönelik söylem ve eylemler de ağırlaşmıştır. Öyle ki şirk bulaşan topraklarının ancak denize dökülerek temizlenebileceği gerekçesiyle sûfi tekkelerinin yıkımına kalkışılmış, bidatların hâmisî olarak görülen şeyh ve mutasavvıfların ayinlerden menedilmesine yönelik fermanlar çıkarılmış, tasavvuf ehline yönelik tehdikâr ve fiili saldırılar yöneltilmiştir.

Bidatlarla mücadele fikri öyle uç bir noktaya ulaşmıştır ki Kadızâde taraftarları Üstüvânî Mehmed Efendi'nin öncülüğünde İstanbul'u Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemindeki Medine şehrine benzetme arzusuyla büyük bir ayaklanma tertip etmişlerdir. Niyetlerinin, bidat olduğu gerekçesiyle selâtîn camilerin biri dışındaki tüm minarelerini yıkmak, türbe ve tekkelere baskınlar düzenleyerek şeyh ve dervişleri tecdid-i imana davet etmek, kabul etmeyenleri öldürmek, hasılı şehri bütün bidatlardan temizlemek olduğu iddia edilmiştir. Bu saikle bir cuma günü Fatih Camii'nde bir araya gelen kalabalık bir grup, makamla Kur'an okuyan müezzinleri bidat işledikleri gerekçesiyle dışarı atmak istemiş ve kendilerine mukavemet gösteren camii cemaatini de emir bil-ma'rûf nehiy an'il-münker vazifesine iştirak etmeye çağırmıştır. Neticede bu planları Kadızâdeli

önderlerinin, sünnete uygunluk iddialarının hatalı olduğuna hükmedilen bir fetvaya dayanarak Kıbrıs'a sürgüne gönderilmesiyle akamete uğramıştır.⁶

Ancak bidat karşıtlığıyla motive olan, müdahaleci ve dışlayıcı özellikleri sebebiyle selefilikle benzeşen bu yaklaşım tarzı burada son bulmamış, olayın yatışmasının ardından taraftar toplayarak yeniden güç kazanmıştır. Kadızâde Mehmed Efendi'yle birlikte başlayan, inişli çıkışlı olmak üzere yaklaşık yüz yıl süreyle toplumun ve devletin gündemini meşgul eden olaylar, "Kadızâdeliler Hareketi" olarak tarih kitaplarına konu olmuş, bazı tarihçiler tarafından da temsilcileri fikhî konular üzerinde yoğunlaştığı için fakihler hareketi olarak tanımlanmıştır.

Esasen fakih, bir meseleyi iyi ve tam olarak bilen, derinlemesine kavrayan, ince anlayış sahibi kimse demektir. Fıkıh ilmi, dinin ferdî ve içtimâî hayata ilişkin kurallarını bilme şeklinde tanımlanır. Bu bilgi de ancak meselelerin görünür olan (illet) ve arka planında yatan (hikmet, maksat) yönleri üzerinde düşünerek, bu uğurda büyük çaba ortaya konularak elde edilir. Ne hazindir ki bu kelime, tüm bu olumlu manalarıyla tezat teşkil edecek şekilde yüzeysel düşündüklerini ve zahire göre hüküm verip hikmeti göz ardı ettiklerini vurgulama maksadıyla Kadızâdeliler'e nispet edilmiştir.

Tarihi kaynaklar, daha ziyade dinin fûruatına tekabül eden ancak etrafında pek çok fırtına koparılan Kadızâdeliler'in tartıştığı konuların yirmi küsur başlıkla sınırlı olduğunu ifade eder. Ancak bu konulara ve onların ele alınış üslubuna makro açıdan bakıldığında dikkat çeken, selefilğin karakteristik özelliği olan bidatlarla mücadele anlayışının bütün Kadızâdeli vaizlerin vaaz ve risalelerinde ön planda oluşudur. Nitekim kendi ismiyle anılan bir risâlesinde Kadızâde Mehmed Efendi, tüm bidatların Peygamber'e ve mezhep imamlarına iftira etmek anlamına geldiğini belirtir, başka bir eserinde ise bidat işleyen kimselere şer'an iki yüz elli değnek vurulacağını ifade eder.⁷ Ona göre imanın şartlarını ve namazın farzlarını bilmeyen kimselere sürgün gibi tazir cezaları öngörülebilir. Sûfi ritüellerini meşrulaştırmanın

küfür sonucunu doğurabileceği onun fetvalarında şöyle formüle edilir: "*Raks helaldir*" diyen kimse *kâfir olur. Zeyd, "raks helaldir" diyen ve devran⁸ ile zikreden sûfilerden olan Amr'ın imametinde namaz kılsa, o namazı iade etmesi gerekir. Zamanımızda sûfilerin ayakta yaptıkları zikirlerle raks denilebilir mi? el-Cevâb: Bel ve başlarını oynatırlarsa denilir.*⁹

Yine Üstüvânî'ye göre cuma ve bayram namazlarından sonra musafaha yapmak bid'attır, bir kimsenin bidat olan şeyde başkasına uyması ve uyarken "haktır, ibadettir" demesi de bidattır, üstelik o kişiyi küfre sürükler. Sûfilerin vecd ve raks diyerek yaptığı şeyi, İsrailoğulları'nın Sâmirî'si icat etmiştir. Raks etmeyi Allah emretmemiş, Peygamber (s.a.v.) sünnet kılmamıştır. Allah'ı zikrederken özel elbiseler giyerek devran yapmak, Allah Teâlâ'ya iftira manası taşır. Devran, raks ve sema kesin surette haramdır. Raks veya devran icra edilen eşyanın üzerinde, bu eşyalar yıkanmadığı veya toprağı kazılıp atılmadığı müddetçe namaz kılınmaz. Semâ ve devran edenlerin meclislerinde oturmak dahi haramdır. Raks ve mûsikî, gûnahta davul ve zurna ile eş değerdedir. Sûfiler, dört mezhebin dışında bir mezhebi temsil eder ve bu mezhep tamamen betâlet ve cehalettir.¹⁰ Üstüvânî Efendi, bidatlarla mücadele, bir defasında cemaatini elbiselerinin altında sopa taşımaları hususunda öğütleyerek cenaze defnedilirken ağlamaya başlayan kadınlara vurmaya teşvik edecek kadar ileri götürür.¹¹

Selefî düşünceye özgü tasfiyecilik, müdahalecilik ve dışlayıcılık (tekfircilik) gibi bazı fikirleri çağrıştıran bu görüşler, öteden beri Sünnî-Hanefî gelenekten beslenen Osmanlı toplumunda büyük bir dirençle karşılaşmıştır. Kadızâdeliler'in tasavvuf kurumuna yönelttiği eleştiri ve suçlamalar, mutasavvıflar tarafında karşı bir blok oluşturmuştur. Kadızâde ve Üstüvânî'nin suçlamalarına dönemin Halvetî şeyhleri olan ve aynı zamanda vaizlik mesleğini icrâ eden Abdülmecid Sivasî ve Abdülâhad Nuri Sivasî cevap vermişler, kendilerine nispetle bu muhalif grup da Sivasîler olarak anılmıştır. İlmî ve meslekî açıdan Kadızâdeliler'e denk bir statüde bulunan Sivasîler, toplumda derinden

derine yerleşmiş ve dinin açıkça yasaklamadığı bazı uygulamaları bidat ve haram ilan etmenin yanlış olacağını belirterek bu uygulamalara karşı daha müsamahakâr bir tavır sergilemişlerdir. Özellikle tasavvuf ehlinin tatbikatı olan ve örfi bir hal almış bazı ritüellerin bir çırpıda kaldırılamayacağını, toplumun alışkanlıklarını kolay kolay terk etmeyeceğini ve bu örflerden vazgeçmeyeceğini savunmuşlardır.

Kadıızâdeli ve Sivasîler arasında cereyan eden bu tartışmalar, o döneme tanıklık etmiş bazı isimlerin de aralarında bulunduğu birçok araştırmacının dikkatini çekmiş ve çok sayıda çalışmaya konu olmuştur. Bu çekişmeyi inceleyen bazı kaynaklarda, tartışmaların dini temelden yoksun olduğu ileri sürmüş, entelektüel seviyesi düşük bulunmuş, taraflardan biri yahut her ikisinin de ilmî derinlikten mahrum bir çıkar kaygısı peşinde olduğu veya siyasi kurumlara nüfuz etme amacı taşıdığı ileri sürülmüştür. Devletin tasavvufi grupların halk üzerindeki nüfuzundan faydalanmak amacıyla mutasavvıflar yanında yer aldığı, ancak siyasi irade açısından tehdit unsuru olarak görülmesi durumunda Kadıızâdeliler aracılığıyla dengelenmek istendiği, yine Kadıızâdeliler'in devlet tarafından tütün ve kahve yasağı gibi bazı uygulamalara dinî bir meşruiyet kazandırmanın aparatı olarak kullanıldığı yönünde tespitler de yapılmıştır.¹² Kadıızâde ve Sivasî çekişmesi, araştırmacıların perspektifine göre tekke ve medrese (ulema) çatışması, yahut fakihler ve sûfiler kavgası olarak da takdim edilmiştir. Kadıızâdeliler, bazı yazarlar tarafından Osmanlı Selefileri, dini istismar eden paralel bir devlet yapılanması veya 17. yüzyılın İşid'i gibi çeşitli sıfatlarla da nitelenmiştir.¹³

Bu tespit ve değerlendirmelerin bazı açılardan haklılık payı bulursa bile meselenin sözü edilen argümanlardan yalnızca birine indirgenerek izah edilmesi yanıltıcı olacaktır. Kanaatimizce Kadıızâdeliler, İslam düşünce tarihinin hemen her döneminde görülen bir yaklaşım tarzına örnek oluşturmaktadır. Nasları yalnızca lafızlarına bağlı kalarak literal bir yorumlamaya tabi tutan, sosyal yaşantı ve toplumsal gerçeklikleri dikkate almaksızın ve dinin ruhuyla

uyuşup uyuşmadığına bakmaksızın insanların kabullenmiş olduğu her yeniliği İslam'a aykırı olarak değerlendiren, bunlardan kurtulmayı yegâne ve öncelikli çözüm olarak sunan, kendileri gibi düşünmeyenleri de ehl-i bidat ya da ehl-i küfür gibi nitelemelerle ötekileştiren bu zihniyet, günümüzde de taraftar bulmakta hiç zorlanmamaktadır. Tasfiyeci, dışlayıcı (tekfirci), inhisarcı (tekelci) ve müdahaleci özellikleriyle öne çıkan bu yaklaşım tarzı, bir ekolün tipik bir temsilcisi olmaktan çok hemen her doktrinin her ideolojinin içinde neşet edebilme potansiyeline sahip bir zihniyeti temsil etmektedir. Bu zihniyetin sosyo-psikolojik ve politik arka planının çok yönlü olarak tahlil edilmesi yararlı olacaktır.

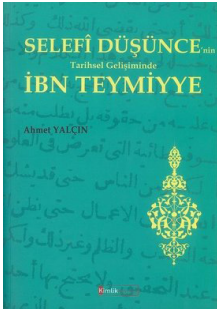
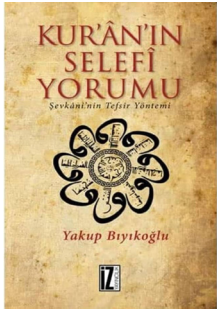
NOTLAR

- * Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Fıkıh Anabilim Dalı.
- 1 Nâimâ Mustafa Efendi, *Nâimâ Tarihi*, Kardeş Matbaası, İstanbul 1969, VI, s. 2725-2726. Benzer bir zihniyetin sonucu olarak Mısır'da bir dönem mühendis ve avukatların, mesleklerini bırakarak camii önlerinde misvak ve koku satmaya başladığına ilişkin bir değerlendirme için bk. Salih el-Verdani, *Mısır'da İslami Akımlar*, Fecr, 2011.
- 2 Ferhat Koca, *İslam Düşüncesinde Selefilik*, Ankara 2018, s. 13, 155.
- 3 Mehmet Zeki İşcan, "Selefiliğin Temel Esasları ve Sosyo-Politik Arka Plan", *Tarihte ve Günümüzde Selefilik*, İstanbul 2014, s. 93.
- 4 Ferhat Koca, *İslam Düşüncesinde Selefilik*, s. 85.
- 5 İşcan, "Selefiliğin Şiilik Değerlendirmeleri Bağlamında Nefret ve Şiddet Söylemi", *e-makâlât*, c. VI, S. 2, s. 161.
- 6 Ahmet Yaşar Ocak, "XVII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Dinde Tasfiye Teşebbüslerine Bir Bakış", *Türk Kültürü Araştırmaları*, c. 21, S. 1-2, 1983, s. 222.
- 7 Kadıızâde Mehmed Efendi, *Risale-i Kadıızâde*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, no. 6494, 76-77; *Mesâil-i ehl-i sünnet*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, no. 5570, 152.
- 8 Süfilerin dönerek zikir yapmaları anlamına gelen tasavvuf ve mûsiki terimi.
- 9 Kadıızâde, *Mebhâs-i iman*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, no. 5570, 343.
- 10 Üstüvânî, *Fevâidü'l-kebîr*, Süleymaniye Ktp., Fatih, no. 2770, 179-181, 193.
- 11 Muhibbî, *Hulâsâtü'l-eser*, *Dâru sâdir*, Beyrut, III, s. 387.
- 12 *Nâimâ Târihi*, VI, s. 2720.
- 13 Bu görüşlerin bir değerlendirilmesi için bk. M. Raşit Akpınar, *Kadıızâdeliler ve Sivasîler Tartışması*, Fecr Yayınevi, Ankara 2019, s. 15.

Selefilik Kitaplığı

Büşra Nur Güler

İslam düşüncesinde, özellikle mezhebi nitelik taşıyan itikadî ve siyasî oluşumların temel kavramlarının hangi tarihî ve coğrafi zeminden yansıdığı, anlam daralması/ genişlemesi/ farklılaşması/ dönüşümü yaşayıp yaşamadığının cevabı, kavramın belirlediği nazariye, doktrin ya da düşünce sisteminin doğru tanımına katkı sağlar. Tespitte anakronizme düşmemenin yolu ise fikir-hadise, zaman-mekân irtibatının doğru kurulmasına bağlıdır. Buna göre 'selef' kavramıyla kendisini tanımlayan Selefilik, farklı tarih ve coğrafyalarda farklı tezahürlere sahip olmakla birlikte kendisini Selefî olarak tanımlayan/ nitelenen akımların okunma biçimi ve bunun sonucunda oluşan literatür, kavramın mahiyetine ilişkin soruların cevabını arar: Selefilik bir mezhep midir? *Altın nesil*den sonra her dönemde mezhepler içerisinde kendini gösteren zihni bir yaklaşım biçimi, bir tavır, bir olgu mudur? Yaşanan

problemlerin çözümüne ilişkin dinî, siyasî ve kültürel imalar taşıyan bir ıslah hareketi, bir öze dönüş ameliyesi midir? Kavramın ya da Selefî olarak tanımlanan zümrenin homojen bir tanımı mümkün mü? Ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasî dinamiklerin küreselleştiği bu dönemde Selefilik bir paradigma olarak görülebilir mi? Bu soruların cevabı mahiyetinde, Kelam, İslam Mezhepleri Tarihi ve Çağdaş İslam Akımları literatüründe sistematik olarak ele alınan Selefilik, farklı disiplinlerce de spesifik araştırmalara konu edilmiştir.

Bir Olgu Olarak Selefilik

Kendisinden sonraki Kelam ve Mezhepler Tarihi literatürünü büyük oranda belirleyen İsmail Hakkı İzmirli, *Yeni İlm-i Kelam* ve *Muhassal* adlı eserlerinde Selefiyye'yi Ehl-i sünnet mezheplerinin ilki olarak konumlandırmış, İbn Teymiyye'nin Selefiyye'yi tanımlamak için kullandığı "Ehl-i sünnet-i hâssa" tanımını benimsemiştir.

İzmirli, Selefiyye'yi ilk üç nesli bağlayıcı gören, tevile mesafeli duran ve naslara lafzî yaklaşan Ehl-i Hadis ile özdeşleştirerek itikadî mezhepler arasında ele almıştır. Buna göre Selefilik, itikadî meseleler karşısında her dönemde varlığını sürdüren bir olgu, bir yaklaşım biçimidir: Zira "her asırda ehl-i İslam'dan bir sınıf-ı mümtaz enfa-ı ulum ile ulum-ı fıkhiyye ve ilm-i Tevhid ve hadis ile iktifa edip niza-ı mucib ve hall-i müşkil olan mesail-i nazariyeye rağbet eylemeyecektir". Süleyman Uludağ'ın *İslâm Düşüncesinin Yapısı-Selef, Kelam, Tasavvuf, Felsefe* (Dergah Yayınları, İstanbul 1979) adlı eserinde 'Selefiyye'nin yolu' olarak nitelediği nas ve nakile, muhakeme için gerekli 'hafızaya' selef kavramını tercih ederek işaret etmesi, İbn Teymiyye'nin usul ve yöntemini inceleyerek İslam düşüncesinin yapı bileşeni olarak görmesi de bu zemine dayalı olmalıdır.

Selef metodunun ilk üç nesli esas alan bir 'gelenekçiliğe'

değil, 'gelenekleştirici bir işleve' sahip olduğunu savunan Mehmet Zeki İşcan ise İzmirli'nin Selefiliğe ilişkin tanımının yeniden tartışılmasını önerir. *Selefilik- İslami Köktencililiğin Tarihi Temelleri* (Kitap Yayınevi, İstanbul 2006) adlı kitabında selefi düşüncüyü, değişme ve gelişmeye kapalı, inancı kültürel yapı ile özdeşleştiren ve böylece kuvvetli bir sosyal disiplin oluşturabilme endişesi olarak tanımlar, bu tutumu ortaya çıkaran şartlar zemininde Selefiliğin temel kavramlarını ve tarihi kökenlerini ele alır. Yöntem olarak "dünyanın dinî açıdan algılanışı" tanımlı mezhebin durduğu sistematik bağlamı çözümlemeyi, dışavurumu anlayabilmeyi, teolojiden antropoloji çıkarabilmeyi benimser. Görünen o ki, teolojik zeminin antropolojik, ekonomik, siyasî ve sosyolojik sonucu olarak bir Selefilik okuması, yazarı örnekleminde seçmeciliğe, kimi yorumlarında ise indirgemeciliğe yönlendirmiştir.

Selefiliğin uzun geçmişi, derin ve karmaşık kökleri sebebiyle günümüzdeki 'yeni nesil' selefilere doğru bir şekilde tanımlamanın zorluğuna dikkat çeken Ferhat Koca, *İslam Düşüncesinde Selefilik- Genel Karakteristiği ve Günümüzdeki Motivasyonları* (Ankara Okulu Yayınları, Ankara

2016) adlı çalışmasında 'metodolojik bir ilke', 'sistematik bir nazariye', 'dinî-siyasî bir akım' ve 'radikal ve savaşçı bir yapı' tanımları çerçevesinde Selefiliğin tarihi serüvenini inceler. Hareketin günümüzdeki motivasyonlarını dinî, psikolojik, sosyo-kültürel, siyasî ve iktisadî yönleriyle ele alması ise çalışmanın literatürdeki ayırt edici vasfını oluşturur.

Temel İslâmî ilimler literatüründe de Selefilik farklı boyutlarıyla irdelenmiştir. Sözelimi, yine Ferhat Koca, *İslam Hukuk Tarihinde Selefî Söylem- Hanbelî Mezhebi* (Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002) adlı çalışmasıyla selefi söylemin temsilcileri olan Hanbelî mezhebinin tarihi gelişimini, hukuki ve kelami tartışmalar zemininde metodolojisini ve literatürünü incelemiş, Mazhar Tunç ise çıkışı itibarıyla Ehl-i Hadis geleneğine dayanan Selefiliğin Suudi Arabistan'daki zeminini, hadis ve sünnet yaklaşımını *Suud Selefiliği- Hadis İlmi Bağlamında Bir Araştırma* (İz Yayıncılık, İstanbul 2019) isimli kitabında ele almıştır. *Yol Ayrımındaki Selefilik- Klasik İslâm Modernizminin Kur'ân Algısı* (Ensar Neşriyat, İstanbul 2019) adlı kitabıyla Resul Ersöz, Selefiliğin Vehhabilik ile ideolojik ve siyasî bir projeye dönüştürülmesine

karşın mezhebin fikrî- itikadî zeminini Kur'an ve tefsir anlayışı bağlamında irdelenmiştir.

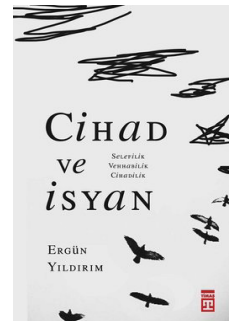
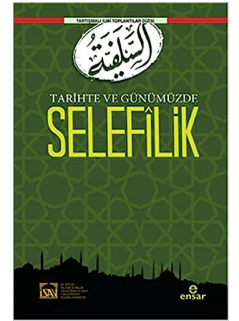
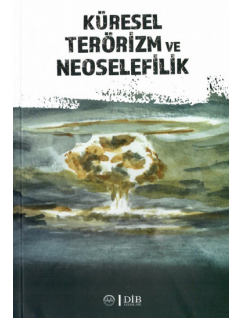
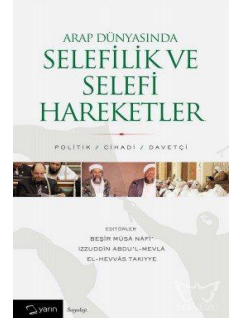
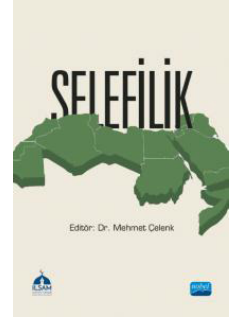
Selefiliğin kökenleri, kaynakları, tarihi gelişimi, İslam düşüncesindeki yeri, günümüzdeki tezahürleri, İslami hareketlere etkisi, dünya kamuoyunda algılanma ve sunulma biçimleri farklı zemin ve boyutlarıyla akademik dergilerin özel sayılarına, araştırmalara ve tartışmalı ilmî toplantılara konu olmuş, makaleleri ve bildirileri içeren bu neşirler, Selefilik konulu Türkçe metinler içerisinde muhtelif alanlardaki boşluğu önemli ölçüde doldurmuştur:

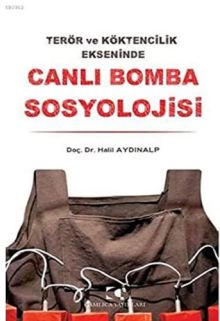
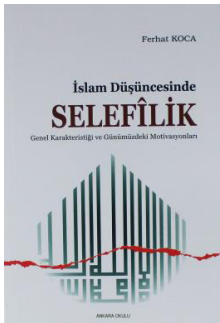
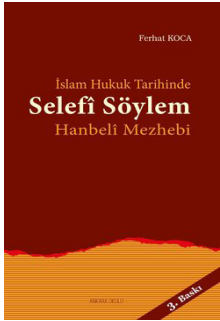
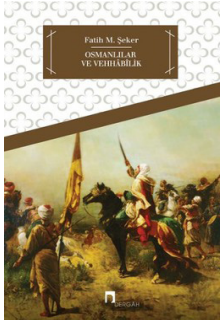
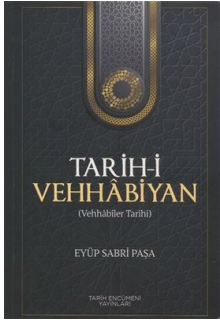
-*Tarihte ve Günümüzde Selefilik*
-İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) tarafından 2013 yılında düzenlenen konulu milletlerarası tartışmalı ilmî toplantı bildirileri- (ed. Ahmet Kavas), Ensar Neşriyat, İstanbul 2014.

-*Zâhirî ve Selefî Din Yorumu*
-KURAMER tarafından 2018 yılında düzenlenen sempozyum bildirileri- (ed. Sönmez Kutlu), Kuramer Yayınları, İstanbul 2019.

-*Selefilik* -NEÜ. İslam Mezhepleri Tarihi VI. Ulusal Koordinasyon Toplantısı ve Selefilik Çalıştay Bildirileri- (ed. Doğan Kaplan), NEÜ Yayınları, Konya 2016.

-*"Selefilik", Marife Bilimsel Birikim*, Yıl: 9, Sayı: 3, Konya 2009.

-“Selefilik”, *İlahiyat Akademi*, Cilt: 1, Sayı: 1-2, Gaziantep 2015.

- *Modernleşme, Protestanlaşma ve Selefleşme -Modern İslam Düşüncesinde Nassın Araçsallaştırılması-*, (ed. Mürteza Bedir, Necmettin Kızılkaya, Merve Özaykal), İSAR Yayınları, İstanbul 2019.

-Ramazan Yıldırım, Mahmut Çınar, *Selefilik Tarihsel Süreci ve Gelişimi*, Plural Publications, 2019.

-Heyet, *Selefilik*, (ed. Mehmet Çelenk), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2022.

Bir İhya ve İslah Hareketi Olarak Selefilik

İslam coğrafyasının işgal girişimlerini ya da sömürgeleştirilme faaliyetlerini takip eden zeminde bir refleks olarak vücut bulan ihya ve ıslah hareketlerinin temel kavramı da ‘selef’ olmuştur. Buna göre, Müslümanları örselenmiş ruh halinden sıyrarak bütünleştirmenin, ilk İslam toplumunda makes bulan dinin özüne dönmenin, inkişafa mani olan ve onları ayırıştırıran bidaat ve hurafelerle mücadele etmenin, geleneksel düzen ve otoriteye itirazın, her türlü taassup ve taklitten kurtulmanın anahtarı seleftedir. Nitekim Moğol istilası ve Haçlı Seferlerinin yaşandığı dönemde dinî-fikrî-sosyolojik bunalıma karşı selefî hareketi bir alternatif olarak ortaya

koyan İbn Teymiyye ilgili literatürün de temel inceleme alanlarından birini oluşturur.

Ahmet Yalçın doktora tezini içeren *Selefî Düşünce’nin Tarihsel Gelişiminde İbn Teymiyye* (Kimlik Yayınevi, Kayseri 2020) adlı çalışmasında İbn Teymiyye’nin selef düşüncesi içerisindeki konumunu ve katkılarını, İsmail Akkoyunlu *İbn Teymiyye’nin Şia’ya Reddiyesi (Minhâcî’s-Sünne)- Selefî Geleneğin Şiîlik Eleştirisi* (Fecr Yayınları, Ankara 2021) ile Şii-Selefî kutuplaşmasının referans noktası olarak reddiyesini ele alır. Muammer Erbaş *İbn Teymiyye’nin Kur’ân-ı Kerim’i Tefsir Yöntemi* (Kitabî Yayınları, İstanbul 2014) ile, Yakup Bıykoğlu ise *Kur’ân’ın Selefî Yorumu-Şevkânî’nin Tefsir Yöntemi* (İz Yayıncılık, İstanbul 2015) ile selefî tefsir metod ve ilkelerini örnekler eşliğinde inceler. XIX. yüzyılın sonunda, Osmanlı Devleti’nin zayıflaması ve Batı emperyalizminin güçlenmesi üzerine İslam dünyasında ortaya çıkan problemlere ‘öze dönüş’ vurgusuyla bir çözüm yolu sunan ıslah temelli Neo-Selefilik ekolü literatürün bir diğer çalışma alanını oluşturmuştur. Mustafa Aydın, *Reşid Rıza ve Hadis (Neo-Selefilik Ekolü)* (Kitap Dünyası Yayınları, İstanbul 2023) adlı çalışmasıyla bu alana katkısını sunar.

XVII. yüzyıl Osmanlı’sının toprak kayıplarını takip eden istikrarsızlık ve buhran döneminde İbn Teymiyye ekolünden etkilenen Kadızâde Mehmed Efendi öncülüğünde tebarüz eden Kadızâdeliler, tenkit ettikleri meseleler ve bunlara karşı tasfiyeci tutumları sebebiyle Selefî bir hareket olarak nitelenmiş, konuya odaklanan araştırmalar literatürün bir diğer boyutunu oluşturmuştur:

-İbrahim Baz, *Kadızâdeliler Sivasiler Tartışması*, Otto Yayınları, Ankara 2019.

-Muhammet Raşit Akpınar, *Kadızâdeliler ve Sivasîler Tartışması*, Fecr Yayınları, Ankara 2019.

-Lokman Doğmuş, *Kadızâdeliler Hareketi*, Ekin Yayınları, İstanbul 2021.

-Ali Durmuş, *Osmanlı Hanefîlerinin Hanefîliğe Eleştirisi- Kadızâdeliler Hareketi*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2021.

İslam nizamı dışında bütün sistemlerden berî olma idealiyle tarihî ve siyasî tecrübeyi reddeden Selefilik, ilk üç nesle her boyutta ittiba ve bu modelin korunmasını savunan geleneksel çizgi olarak tanımlandığında siyasî bir konum da belirler: Nurullah Çakmaktaş, *Mısır’da Selefî Hareket* (Açılım Kitap, İstanbul 2016) şiddeti bir değişim aracı olarak kabul etmeyen, irşad ve davet yöntemiyle toplum ve devletin İslamlaşmasını

savunan geniş toplumsal destekli apolitik selefi hareketlerin ortaya çıkışını, düşünce ve faaliyet alanlarını Mısır çerçevesinde ele alır. Benzer şekilde, editöryal bir çalışma olarak bölgelerin sosyo-politik yapısı ve -geleneksel, davetçi/islahatçı, ilmi, siyasî, cihadi- selefi akımların fikrî kaynakları, hareketin belirleyici âmilleri ekseninde Suudi Arabistan, Mısır, Yemen, Irak, Suriye, Ürdün, Filistin, Lübnan, Sudan, Kuveyt, Tunus, Fas, Somali, Moritanya ve Afrika sahil kuşağında Selefilik olgusunu inceleyen *Arap Dünyasında Selefilik ve Selefî Hareketler* (trc. Nurullah Çakmaktaş, Yarin Yayınları, İstanbul 2016) ve Mevlüt Uyanık tarafından kaleme alınan *Selefî Zihniyet, Arap Baharı ve Türkiye* (Araştırma Yayınları, Ankara 2016) adlı çalışmalar ilgili coğrafyanın fikir-hadise, zaman-mekan denklemini sunması bakımından ufuk açıcı niteliktedir.

11 Eylül saldırılarıyla birlikte Batı medyasında da geniş yankı uyandıran Selefilik son zamanlarda Batılı ülkelerde de kendine müntesip bulmuş ve akademik literatüre konu olmuştur. Sözelimi Samir Amghar'a göre, Selefililiği farklı sosyo-kültürel geçmişe sahip gençleri kendine çeken bir hareket olarak ele alan *Bugünkü Selefilik- Batı'da Mezhep Hareketleri* (trc. İzzet Er, Yusuf Özcan, İpek

Kılıç, Emin Yayınları, Bursa 2018) adlı araştırmasının amacı, mezhebin "mobilizasyon tekniklerini ve sosyalleşme çalışmalarını inceleyerek hareketin sosyolojik ve ideolojik evrenini inşa etmektir."

Selefililiğin Siyasallaşması: Vehhabilik Hareketi

XVIII. yüzyılda dinî bir hareket olarak ortaya çıkan ve izledikleri yöntem sebebiyle Selefilikle özdeşleştirilen Vehhabilik hareketi Suudiler'in mali-askeri desteğiyle siyasallaşmış, farklı coğrafyalara yönelik propoganda faaliyetleri Suud krallığı tarafından yürütülmüştür. Osmanlı döneminde Vehhabilik konulu müstakil ve teferruatlı bir eser Eyüp Sabri Paşa tarafından *Tarih-i Vehhâbiyan* (Kırk Ambar Matbaası, İstanbul 1879) adıyla kaleme alınmış, eser Süleyman Çelik'in transkripsiyonuyla Tarih Encümeni Yayınları (İstanbul 2021) arasında yeniden neşredilmiştir. Paşa'nın Hicaz'daki vazifesi esnasında elde ettiği bilgi ve tecrübelerini aktardığı eser Vehhabiler'in zuhuru, Taif, Mekke ve Medine istilaları, bölgenin kurtarılacak geri alınması ve ileri gelenlerinin İstanbul'a gönderilmesi sürecini naklederken Vehhabi inanç sistemi ve kaynaklarına dair detaylara da yer verir.

Eyüp Sabri Paşa'nın aksine, Vehhabiler'in yöntemine siyasî olarak iştirak etmese de itikadî açıdan müdafaa ederek alternatif bir bakış açısı sunan Hüseyin Kâzım Kadri'nin *Abdülvehhâb ve Vehhâbîler* (1929) adlı yazma risalesi ise Fatih M. Şeker tarafından ele alınmış, Ahmet Cevdet Paşa ve diğer Osmanlı mütefekkirlerinin meseleye bakışlarının tetkikini de içeren kapsamlı çalışma *Osmanlılar ve Vehhâbîlik* adıyla yayımlanmıştır (Dergah Yayınları, İstanbul 2016). Vehhabilik hareketini dinî, tarihi ve siyasî olarak irdeleyen şu çok yönlü literatür birbirini takip eden süreklilikle mühim bir boşluğu doldurur niteliktedir:

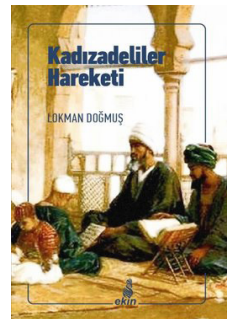
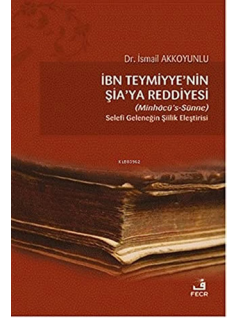
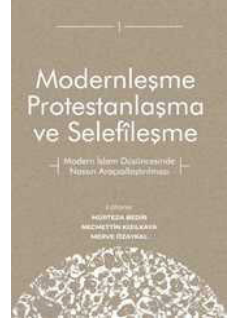
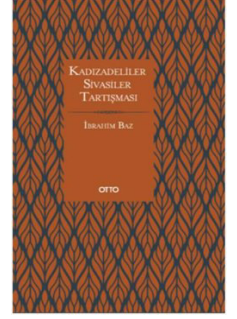
-Zekeriya Kurşun, *Necid ve Ahsa'da Osmanlı Hakimiyeti-Vehhabî Hareketi ve Suud Devleti'nin Ortaya Çıkışı*, TTK Yayınları, Ankara 1998.

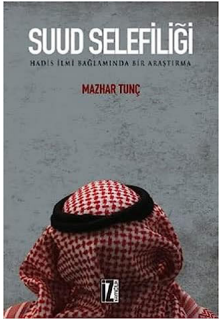
-Ahmet Vehbi Ecer, *Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara 2001.

-Mehmet Ali Büyükkara, *İhvandan Cüheyman'a Suûdi Arabistan ve Vehhabilik*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2004.

-Selda Güner, *Osmanlı Arabistanı'nda Kıyam ve Tenkil: Vehhâbî-Suûdîler (1744-1819)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013.

-Jean Raymond, *Bir Fransızın Gözüyle Vehhabiler'in Ortaya*

Çıkışı, (çev. Ramazan Adıbelli), Karahan Yayınları, Adana 2010.

-Mehmet Özel, *Kelam Perspektifinden Vehhabîlik*, Kitap Dünyası Yayınları, İstanbul 2023.

-Heyet, *Vahhâbîler -Teori, Doktrin ve Tarih-*, (çev. ve ed. Onur Özatağ), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2022.

1970'li yıllarda Suudi Arabistan'ın dünyaya açılmasıyla İslami hareketler üzerinde Suud eğilimli Selefî anlayış küresel düzeyde belirleyici hale gelmiş, Selefîlik farklı coğrafyaların farklı tecrübeleri zemininde değişmiş ve derinleşmiştir.

Bu dönemde yapılan tercümelerle gündemi belirleyen Selefî-Vehhabi düşünceye karşı Abdülkerim Polat'ın *Teymiyecilik-Vehhabîlik ve Tevhidi Koruma Adına İşlenen Cinayetler* (İstanbul 1975) ve M. Nuri Öner'in *Vehhabîlik ve Mutezile'ye Karşı Ehl-i Sünnet'in Görüşü* (Malatya 1976) adlı eserleri literatürün reddiye tarzındaki örnekleridir. Bekir Altun'un *Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Selefîlik-Vehhâbîlik ve Türkiye'de Selefîlik* (Yeni Balkan Yayınları, Üsküp 2022) başlığını taşıyan çalışması, hareketin Türkiye'de etkinleştiği süreci, yöntem ve faaliyetlerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Zira Vehhabi-Selefî hareketin kaynakları olarak nitelenen kitapların tercümelerinin

ya da teliflerin neşredildiği matbu ve dijital yayınevleri ülkemizde aktif olarak etkinliğini sürdürmektedir.

Cüheyman el-Uteybi ile nüvelerini veren, Vehhabi düşünce sistemi ilkesine dayanmakla birlikte silahlı-militer hareket görünümü alan Cihadi Selefîlik, sahve hareketinin yanı sıra Sovyetler'in Afganistan'ı işgali, Körfez Savaşı, Afrika'daki Batı operasyonları, Irak işgali ve Arap Baharı'nın etkisiyle İslâm dünyasında yaşanan kriz sürecine karşın tekfirci bir anlayışla şiddete dayalı örgüt ve yapılanmaları tecviz etmiştir. Editöryal bir çalışma olarak yayına hazırlanan *Günümüz Selefîliği- Tasfiyeci, Siyasi ve Cihatçı Eğilimler* (ed. Muammer İskenderoğlu, Otto Yayınları, Ankara 2017), farklı coğrafyalardaki Selefî grupları ve yapılanmalarını içeren dokuz makalenin tercümesini içerir. Dinin bu ideolojik yorumuyla kendine meşruiyet alanı sağlayan örgütsel bir yapının desteğiyle tezahür eden dinî görünümlü terör eylemlerinin zihni boyutunu köktencilik teorileri üzerinden ele alan Halil Aydınalp *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi* (Çamlıca Yayınları, İstanbul 2016) adlı eseriyle sosyolojik bir okumaya imkan verirken, Diyanet

İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan *Küresel Terörizm ve Neoselefîlik* (Ankara 2020) adlı kitap ise İslam dünyasının etnik, ideolojik ve mezhebî yapılanmalar üzerinden sürüklendiği bu istikrarsızlık ve kaos ortamına karşın kavram merkezli çözüm yolları sunar. Aşağıdaki çalışmalar da bu tarihi seyrin dayandırıldığı dinî ve siyasî referansları farklı boyutlarıyla ele alır:

-Enver Arpa, *Siyasi Selefîlik & Küresel Cihad*, Eskiyei Yayınları, Ankara 2019.

-Ergün Yıldırım, *Cihad ve İsyân -Selefîlik, Vehhabîlik, Cihadîlik-*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019.

-Ali Rıza Akgün, *Günümüz Selefî Hâricî Akımın Şiddet Teolojisi*, Nida Akademi, İstanbul 2021.

Türkçe kaynaklar temelinde Selef/ Selefî kavramlarının mahiyetine ve tezahürlerine ilişkin soruların cevabını arayan Selefîlik kitaplığı, hareketin aynı kaynağa atıf yapmasına rağmen kendi içerisinde dahi tanım farklılıklarını içermesi bakımından araştırmanın problemlerini doğrulamakta, fikir-hadise, zaman-mekân irtibatıyla muhtelif coğrafyalardaki farklı tecrübeleri ibraz etmesi bakımından ise önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Görünen o ki *kitaplık*, anakronizm probleminin göz ardı edilmediği tamamlayıcı araştırmalarla *selefe* halef cevaplar arayışındadır.

